



TÜRK DÜNYASINA DEĞERLİ HİZMET

Türk dünyasının ünlü bilim adamı, Baku Devlet Üniversitesi Türkoloji kürsüsünün müdürü, Azerbaycan Millî Elmler Akademisinin muhbir üyesi, filoloji ilimleri doktoru, profesör, emektar ilim hadimi Tofik İsmail oğlu Hacıyev'in bu sene yetmiş yaşı tamam oluyor. T. Hacıyev dil bilimi ve edebiyatçılığın çeşitli problemlerine ait 29 kitap ve 300'den fazla bilimsel makalenin müellifi gâib sadece Azerbaycan Cumhuriyetinde değil, onun sınırları dışında da ilim alanında çok iyi tanınan görkemli Türkolog âlimdir. Dil tarihi, diyalektoloji, mukayeseli-tarihî Türkoloji, üslubiyet ve edebiyatçılık meselelerine dair bilimsel eserleri, ilmî pedagoji kadroların hazırlığı alanındaki verimli faaliyeti Türk dünyasında ona şöhret kazandırdı.



T. Hacıyev 1 Mayıs 1936 yılında Azerbaycan Cumhuriyeti Cebrail ilçesinin Soltanlı köyünde doğdu. 1958 yılında Baku Devlet Üniversitesinin filoloji fakültesini temayüz diploması ile bitirdi. T. Hacıyev'in ilim faaliyeti filoloji ilimleri adayı âlimlik derecesi almak için 1962'de savunduğu "Azerbaycan Dilinin Cebrail Şivesi" konusundaki tezi ile başlıyor. Azerbaycan dilinin şivelerinin monografik usûlle öğrenilmesine hasredilen en güzel eserlerden biri olan bu araştırmada Cebrail ilçesi şivelerinin geçit karakterde olması bilimsel açıdan esaslandırıldı. Türkoloji için ilginç olan birçok faktör ilk defa aşkara çıkarıldı. T. Hacıyev sonraları bilimsel incelemelerini yeni istikamette devam ettirdi ve 1969 yılında 33 yaşındayken "XX. Asrın Evvellerinde Azerbaycan Edebî Dili" mevzuunda doktora tezini savundu. Azerbaycan millî edebî dilinin gelişme spesifikasının geniş biçimde tahlil olunduğu bu eser Azerbaycan filolojisini yeni müddealarla zenginleştirdi.

1962 yılında, Azerbaycan Pedagoji Harici Diller Enstitüsü'nün Azerbaycan dili ve Edebiyatı kürsüsünde çalışan T. Hacıyev 1970 yılından beri faaliyetini Baku Devlet Üniversitesi Türkoloji kürsüsünde devam ettiriyor. O, 1965'te Doçent, 1972'de Profesör adını alıyor ve 1985 yılından bu güne kadar Baku Devlet Üniversitesinin Türkoloji kürsüsünün müdürü görevinde çalışıyor. T. Hacıyev bir süre (1993) Azerbaycan Cumhuriyeti'nin eğitim bakanı görevinde de çalıştı.

T. Hacıyev'in bilim faaliyeti çok dallı olsa bile onun dil bilimi istidadı kendini edebî dil problemlerinin öğrenilmesinde daha parlak bir biçimde gösterdi. T. Hacıyev Türkolojide Azerbaycan edebî dili tarihi üzere nüfuslu bir uzman sayılıyor. O, 1973 yılından Kişinyov şehrinde "Dilcilik Coğrafisi, Dialektolojiya ve Dil Tarihi" mecmuasında basılan "Azerbaycan Edebî Dili Tarihinin Devirleştirilmesi Problemine Dair" (Rusça) makalesinde Azerbaycan edebî dili tarihinin yeni dönemlerini veriyor. O zamandan itibaren âlimin esas ilmî faaliyeti "Azerbaycan Edebî Dili Tarihi" eserinin yazılması üzerinde cemleniyor. T. Hacıyev 1976 yılında "Azerbaycan Edebî Dili Tarihi"nin birinci bölümünü (Teşekkül devri) ders kitabı gibi yayımlıyor. Şimdi ender nüshaları kalan bu eser o zaman Azerbaycan Cumhuriyetinde büyük yankı kopardı. 1987 yılında onun "Azerbaycan Edebî Dili Tarihi, II Bölüm" eseri yüksek okullar için ders kitabı olarak yayımlanıyor.

T. Hacıyev'in Azerbaycan edebî dili tarihine dair mülahazaları K. Veliyev ile birlikte hazırladığı "Azerbaycan Dili Tarihi" (Bakı, 1983) ders vesaitinde, Azerbaycan Millî Elmler Akademisi'nin Dilcilik Enstitüsü'nde hazırlanan "Azerbaycan Edebî Dili Tarihi" (Baku, 1991) adlı kitapta (şu kitabın esas bölümü T. Hacıyev tarafından yazıldı) ve Z. Budagova ile birlikte yazdığı "Azerbaycan Dili" (Bakı, 1992) eserinde daha da geliştiriliyor. T. Hacıyev günümüzde "Azerbaycan Edebî Dili Tarihi" eserinin tekmilleştirilen varyantı üzerinde çalışıyor. Meslektaşları bu eser üzerinde işin tamamlanmasını sabırsızlıkla bekliyorlar.

T. Hacıyevin bir kaç araştırması Azerbaycan dilinin tarihi üslubiyeti dalındadır. Araştırmacının zengin faktlar ve derin ilmî tahlil esasında yazdığı "Satira Dili" (Baku, 1975), "Yazıcı Dili ve İdeya Bedii

Tahlil” (Baku, 1979), “Molla Nesreddin’in Dili ve Üslubu” (Baku, 1983), “Fuzulî: Dil Senetkarlığı” (Baku, 1994) kitapları Azerbaycan filolojisinde bu yöndeki araştırmaların klasik örnekleri sayılabilir. Bu mesele ile alakadar şunu kaydetmeğin vacip olduğu görüşümdedir: Klasik Azerbaycan edebiyatının Azerbaycan Türkçesi ile yazan öyle görkemli temsilcisi yok ki, T. Hacıyev onun dil ve üslup hususiyetlerini araştırmasın.

Bedii dili bütün derinliği ile duyan, onu tüm incelikleri ile tahlil etmeği başaran üstat âlim, modern edebî bedii dil prosesini her zaman takip ediyor, çağdaş şair ve yazarların yaratıcılığına ve bedii lisanına hasredilen makaleler yayımlıyor. Bu bakımdan onun “Şiirimiz, Nesrimiz, Edebî Dilimiz” (Baku, 1990) eseri bedii dilin sırlarını öğrenmek isteyen araştırmacıların masaüstü kitabı olabilir.

T. Hacıyev orta öğretim kurumu okulları için Azerbaycan Türkçesinin programının ve ders kitaplarının hazırlanması işinde de iştirak etti. O, liseler için Azerbaycan dili ders kitabının esas müellifidir.

T. Hacıyev’in ilim alanı dil bilimi ile sınırlanmıyor. O, edebiyatçılık meselelerinin öğrenilmesi ile de uğraşiyor. 1988 yılında yayımlanan “Azerbaycan Sovyet Edebiyatı” ders kitabında “Ali Kerim” denemesi onun kalemine mahsustur. T. Hacıyev’in “Sabir: Kaynaklar ve Selefler” (Baku, 1980), “Şiirimiz, Nesrimiz ve Edebî Dilimiz” (Baku, 1990), “Dede Korkut: Dilimiz, Düşüncemiz” (Baku, 1999) kitapları daha çok edebiyatçılık dalındadır.

T. Hacıyev 1996 yılında yayımlanan “Üzeyir Hacıbeyov” Ansiklopedisinin müelliflerindedir. Görkemli Türkolog iki ciltlik “Dede Korkut Kitabı” Ansiklopedisinin önder müelliflerinden ve birinci cildin (Baku, 2000) redaktörüdür. Azerbaycan Millî Elmler Akademisi’nin Folklor Enstitüsü’nde 2001 yılından yayımlanan “Dede Korkut” bilimsel edebî toplunun da baş redaktörü T. Hacıyevdir.

T. Hacıyev son yıllar Türkoloji için ilginç olan bir kaç eseri - Murat Adcı’nın “Kıpçak Çölünün Yovşanı” kitabını, B. A. Serebrennikov ve N. Z. Hacıyeva’nın “Türk Dillerinin Mukayeseli-Tarihî Grammatikası”nı ve IX. Asır Bulgar şairi Mikail Baştu’nun “Şan Kızı Destanı” manzumesini Rusçadan Azericeye çeviri yaparak yayımladı. T. Hacıyev’in 2005 yılında basılan Mikail Baştu’nun “Şan kızı Destanı” ve Poetikası” kitabında manzumenin tercümesi ile beraber mütercimim bu eser hakkında yüz sayfalık araştırması da yer alıyor.

T. Hacıyev ilmî konferanslarda muntazam olarak iştirak ediyor. O, Sovyet döneminde Baku, Kişinyov, Yerevan, Almata, Duşanba, Nalçik, Bişkek, ve Ufa şehirlerinde yapılan dil bilimi müşaverelerinde, sonralar Kayseri, Tehran, Antalya, Baku, Ankara, Urmiya, Bursa, Konya, Tebris ve İzmir şehirlerinde yapılan bilimsel kongre ve kurultaylarda birçok değerli konuşma yaptı.

T. Hacıyev’in Türkoloji bilimi ve Türk dünyası önündeki hizmetleri sadece Azerbaycan Cumhuriyetinde değil, Türkiye Cumhuriyetinde de yüksek değerlendiriliyor. O, 1995 yılında Türkiye Cumhuriyeti Atatürk Dil, Tarih ve Kültür Kurumu’na fahri üye seçildi. 1998 yılında Türkiye Cumhuriyetinin “Liyakat Nişanı” ile ödüllendi. Türkiye’nin Sanatçılar ve Yazarlar Vakfı’nın 2002 yılı üzre “Türk Dünyasına Hizmet” ödülünü aldı. 2004’te Karaman Türk Dili Mükâfatına, yine aynı yılda Atatürk Dil Kurumu’nun Üstün Hizmet Beratına layık görüldü.

Prof. Dr. T. Hacıyev ilmî pedagoji faaliyetini günümüzde de gençlik hevesi ile devam ettiriyor. Arkadaşları ve meslektaşları ebedî ve sonu gözükmeyen bu bilim yolunda ona sıkı can sağlığı, yeni yeni yaratıcılık uğurları diliyor.

Elbrus AZİZOV